

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
" ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 3.6-4.0
ΕΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ "

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΔΕΔΕ ΑΡΓΥΡΩ
ΤΣΙΟΛΑΚΚΗ ΛΟΥΚΡΗΤΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΚΑΜΠΑΝΑΡΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΠΑΤΡΑ
2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	-3-
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	-6-
ΘΕΩΡΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ.....	-9-
1.1 ΓΛΩΣΣΑ.....	-9-
1.2 ΛΟΓΟΣ- ΟΜΙΛΙΑ.....	-11-
1.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	-13-
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	-16-
2.1 ΕΠΠΕΔΑ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	-16-
2.2.1ΦΩΝΗΤΙΚΗ.....	-20-
2.2.2 ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ.....	-22-
2.2.3 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ.....	-23-
2.2.4 ΣΥΝΤΑΞΗ.....	-24-
2.2.5 ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ.....	-27-
2.2.6ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	-28-
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	-30-
3.1 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	-30-
3.2 ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	-32-
3.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	-35-
3.4 ΜΕΛΕΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	-36-
3.5 ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	-37-
3.6 ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	-39-
3.7 ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	-40-
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΡΕΥΝΑ.....	-42-

4.1 ΔΕΙΓΜΑ.....	-42-
4.2 ΕΡΓΑΛΕΙΑ.....	-43-
4.3 ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	-45-
4.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	-46-
4.5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	-47-
4.5.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ.....	-47-
4.5.2 ΕΠΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ.....	-52-
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	-54-
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	-56-
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	-57-

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η γλώσσα αποτελεί το συνεκτικό κρίκο ανάμεσα στους ανθρώπους, τη ζωή και τις εμπειρίες τους, προσφέροντας αφενός δυνατότητα πρόσβασης και επικοινωνίας με τη κοινωνία των άλλων και επιτρέποντας αφετέρου την ανταλλαγή και κατανόηση των σκέψεων, αναγκών και επιθυμιών μεταξύ των ανθρώπων (Πήτα,1998). Η επικοινωνία είναι τόσο βασική και ουσιαστική για το ανθρώπινο είδος, ώστε η ζωή χωρίς γλώσσα- λόγο δεν θα ήταν δυνατή. Όπως χαρακτηριστικά ορίζει ο Watzlawick (1990), «Ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να επικοινωνεί».

Αναμφίβολα η ικανότητα αυτή του ανθρώπου, να μπορεί να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του, μέσα από το λόγο και την ομιλία είναι ίσως πιο σημαντική.

Γεγονός είναι ότι στις μέρες μας, στη διεθνή εκπαιδευτική και επιστημονική κοινότητα παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για την προσχολική εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η προσχολική εκπαίδευση έχει αποδείξει πλέον τη σημασία της για τη μετέπειτα ακαδημαϊκή και κοινωνική εξέλιξη του παιδιού. Επίσης είναι φανερό ότι σε αυτή την ηλικία το παιδί δεν είναι μόνο παθητικός δέκτης αλλά και ενεργητικό υποκείμενο με πρωτοβουλίες και αυτοσχεδιασμούς (Κουτσουβάνου, 1991).

Με τη παρούσα εργασία σκοπός μας είναι να ερευνήσουμε τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών της προσχολικής- νηπιακής ηλικίας. Πρόκειται για την ηλικία όπου το παιδί παύει να είναι εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μία αυξανόμενη αυτονομία και αυτάρκεια. Το παιδί είναι πλέον έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση.

Σ' αυτήν την ηλικία τα νήπια δέχονται αρκετά ερεθίσματα τα οποία τα ίδια προσπαθούν να καλλιεργήσουν. Έτσι η προσχολική εκπαίδευση έρχεται να μάθει στα παιδιά πώς να ζούνε, πώς να σκέφτονται και να δρουν μέσα σε μία κοινωνία και πώς να αξιοποιούν τα διάφορα ερεθίσματα και τις πληροφορίες που δέχονται.

Στην εργασία μας παρουσιάζονται τα επίπεδα της γλώσσας (μορφή, περιεχόμενο, χρήση), η εξέταση των οποίων μας δίνει τη δυνατότητα για μια ακριβή περιγραφή της ανάπτυξης της γλώσσας στο φυσιολογικό παιδί και για την κατανόηση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στην εκμάθηση της γλώσσας στα παιδιά με διαταραχές του λόγου (Βότσος, 1992). Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα στάδια της γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού όσον αφορά την φωνολογία, την σύνταξη και την σημασιολογία. Κάθε προσπάθεια περιληπτικής περιγραφής παρουσίασης της γλωσσικής ανάπτυξης, θα πρέπει να καλύψει και τους τρεις τομείς που προαναφέρθηκαν, δηλαδή, τη φωνολογική, συντακτική και σημασιολογική ανάπτυξη (Πόρποδας, 1991).

Τέλος παρουσιάζεται η ερευνά μας στην οποία μελετήθηκε το mlu 10 παιδιών ηλικίας 3.6-4.0, εκ των οποίων 5 από αυτά ήταν αγόρια και 5 ήταν κορίτσια, και κατά πόσο μπορεί αυτό να επηρεαστεί από την ηλικία και το φύλο των παιδιών. Ταυτόχρονα μελετήθηκε η χρήση των μερών του λόγου από τα παιδιά αυτά και αν η ηλικία και το φύλο μπορούν να παίξουν σημαντικό λόγο στην κατάκτηση αυτών .

Από τις παραπάνω έρευνες δεν βρέθηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά στο δείκτη MLU με βάση την ηλικία Επιπρόσθετα, η χρήση εννέα εκ των δέκα μερών του λόγου δε διαφοροποιήθηκε με βάση την ηλικία των παιδιών. Η μόνη στατιστικά σημαντική διαφορά που ανιχνεύθηκε ως προς την ηλικία των παιδιών ήταν η χρήση των συνδέσμων .

Μία επιμέρους ανάλυση διερεύνησε κατά πόσο το φύλο των παιδιών επιφέρει κάποια διαφοροποίηση τόσο στο δείκτη MLU, όσο και στη χρήση των μερών του λόγου όπου και πάλι δεν αποκαλύφθηκε κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά.

Σε μελλοντικές έρευνες προτείνεται ότι πρέπει να περιλαμβάνονται παιδιά με μεγαλύτερη μεταξύ τους διαφορά ηλικίας και το δείγμα είναι προτιμότερο να αυξηθεί, προκειμένου να προκύψουν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδιαίτερη ικανότητα του ανθρώπου να παράγει άναρθρο λόγο αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση για την επικοινωνία του με άλλα άτομα, καθώς και την ανάπτυξη και εξέλιξη του, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα είδη του ζωικού βασιλείου. Λόγω ανθρωποκεντρικής αλαζονείας ή αντικειμενικά ιδωμένα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η ομιλία θεωρείται θείο δώρο προς τον άνθρωπο ανεξάρτητα από τους θεούς που τύχαινε να λατρεύει (Πήτα,1998).

Η γλώσσα αποτελεί το συνεκτικό κρίκο ανάμεσα στους ανθρώπους, τη ζωή και τις εμπειρίες τους, προσφέροντας αφενός δυνατότητα πρόσβασης και επικοινωνίας με τη κοινωνία των άλλων και επιτρέποντας αφετέρου την ανταλλαγή και κατανόηση των σκέψεων, αναγκών και επιθυμιών μεταξύ των ανθρώπων (Πήτα,1998). Η επικοινωνία είναι τόσο βασική και ουσιαστική για το ανθρώπινο είδος, ώστε η ζωή χωρίς γλώσσα- λόγο δεν θα ήταν δυνατή. Όπως χαρακτηριστικά ορίζει ο Watzlawick (1990), «Ο άνθρωπος δεν μπορεί παρά να επικοινωνεί».

Ο προφορικός λόγος ως εκφραστική και αντιληπτική διαδικασία καθώς και ο γραπτός λόγος ως γραφή και ανάγνωση θεωρούνται η κατεξοχήν ικανότητες του επικοινωνούντος ανθρώπου, δεξιότητες που του επιτρέπουν την αλληλεπίδραση, συνύπαρξη και προσαρμογή τόσο με το φυσικό περιβάλλον γύρω του όσο και με τους ομοίους του (Πήτα, 1998).

Αναμφίβολα η ικανότητα αυτή του ανθρώπου, να μπορεί να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του, μέσα από το λόγο και την ομιλία είναι ίσως πιο σημαντική.

Γεγονός είναι ότι στις μέρες μας, στη διεθνή εκπαιδευτική και επιστημονική κοινότητα παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για την προσχολική εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η προσχολική

εκπαίδευση έχει αποδείξει πλέον τη σημασία της για τη μετέπειτα ακαδημαϊκή και κοινωνική εξέλιξη του παιδιού. Επίσης είναι φανερό ότι σε αυτή την ηλικία το παιδί δεν είναι μόνο παθητικός δέκτης αλλά και ενεργητικό υποκείμενο με πρωτοβουλίες και αυτοσχεδιασμούς (Κουτσουβάνου, 1991).

Με τη παρούσα εργασία σκοπός μας είναι να ερευνήσουμε τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών της προσχολικής- νηπιακής ηλικίας. Πρόκειται για την ηλικία όπου το παιδί παύει να είναι εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μία αυξανόμενη αυτονομία και αυτάρκεια. Το παιδί είναι πλέον έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση. Έχοντας εμφανίσει στο νοητικό τομέα τη συμβολική λειτουργία και χρήση της γλώσσας, το νήπιο κατακλύζει τους γύρω του με ερωτήσεις για το πώς και το γιατί των προσώπων και των πραγμάτων. Παράλληλα η συναισθηματική του ανάπτυξη, του επιτρέπει να περνά απ' το στάδιο του παθητικού και ανήμπορου βρέφους στο στάδιο της ξεχωριστής προσωπικότητας με πείσμα, υπομονή κ.α. Τέλος η ανάπτυξη του κοινωνικού τομέα, βοηθάει το νήπιο να εγκαταλείψει το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον και να ενταχθεί σε ομάδες συνομήλικων του είτε στη γειτονιά είτε στο νηπιαγωγείο.

Είναι φανερό πως σ' αυτήν την ηλικία τα νήπια δέχονται αρκετά ερεθίσματα τα οποία τα ίδια προσπαθούν να καλλιεργήσουν. Έτσι η προσχολική εκπαίδευση έρχεται να μάθει στα παιδιά πώς να ζούνε, πώς να σκέφτονται και να δρουν μέσα σε μία κοινωνία και πώς να αξιοποιούν τα διάφορα ερεθίσματα και τις πληροφορίες που δέχονται.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, τα παιδιά αποκτούν πρότυπα παρατηρώντας και μιμούμενα τους άλλους. Η μίμηση προτύπων αποτελεί μία ιδιαίτερα χρήσιμη και σύντομη οδό, προκειμένου το άτομο να αποκτήσει πληροφορίες για το πώς ενεργεί στο κόσμο και να μάθει ποικίλες μορφές συμπεριφοράς. Επιπλέον η μίμηση προτύπων, επιτρέπει στο παιδί να

διαπιστώσει ποιες ενέργειες είναι δυνατόν να έχουν ευχάριστα αποτελέσματα, αφού μπορεί να παρακολουθήσει τις συνέπειες μίας συμπεριφοράς των άλλων ανθρώπων και μετά να τις επαναλάβει. Έτσι το παιδί μπορεί να επιλέξει ποιες συμπεριφορές θα μιμηθεί. Το ίδιο συμβαίνει και στην παραγωγή ομιλίας. Ανάλογα με τα ερεθίσματα που δέχεται το παιδί, τόσο από το οικογενειακό περιβάλλον, όσο και το σχολικό, θα δημιουργήσει κάποια πρότυπα τα οποία στη συνέχεια θα μιμηθεί. Βλέποντας το παιδί συμπεριφορές και ακούγοντας συζητήσεις από τους γονείς, τους δασκάλους και γενικά το κοντινό του περιβάλλον, θα κρατήσει αυτά που το παιδί θεωρεί σωστά σαν βάσεις για τη δημιουργία της δικής του προσωπικότητας και ομιλίας.

ΘΕΩΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

1.1. ΓΛΩΣΣΑ

Είναι η έμφυτη ικανότητα του ανθρώπου να εξωτερικεύσει με λέξεις αυτό που σκέφτεται, ώστε να επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του στα πλαίσια μιας γλωσσικής κοινότητας (Δράκος, 1995). Πρόκειται για ένα πολύπλοκο φαινόμενο που αποκτήθηκε ως δυνατότητα με την γένεση του ανθρώπινου είδους και αναπτύχθηκε ως ικανότητα, στα πλαίσια μιας γλωσσικής κοινότητας (Ζάχος, 1991).

Η γλώσσα αποτελεί έναν κώδικα σημείων ορισμένης μορφής, της γλωσσικής (Βότσος, 1992) και ένα ιεραρχικά δομημένο σύστημα (Πήτα, 1998). Με τον όρο κώδικας, εννοούμε ένα πεπερασμένο σε αριθμό σύστημα στοιχείων με απεριόριστη δυνατότητα συνδυασμών. Οι απλούστερες μονάδες αυτού του κώδικα είναι οι «φθόγγοι», δηλαδή, οι αρθρωμένοι από κάποιο ανθρώπινο στόμα ήχοι. Οι φθόγγοι που έχουν διαφορετική αξία για τη σημασία των λέξεων ονομάζονται «φωνήματα». Οι ελάχιστες σημασιολογικές μονάδες ονομάζονται «μορφήματα». Ένα ή περισσότερα μορφήματα σχηματίζουν τις λέξεις (Βότσος, 1992). Οι λέξεις οι οποίες αποτελούν «σύμβολα», τα οποία από τη μία κωδικοποιούν ηχητικά την έννοια και από την άλλη συνενώνουν τα νοητικά χαρακτηριστικά της λέξης (Πήτα, 1998), διαρθρώνονται σε σύνολα, βάση ορισμένων κανόνων και σχηματίζουν προτάσεις (Βότσος, 1992).

Από τα παραπάνω, είναι εύκολο να καταλάβει κανείς πως η γλώσσα είναι ένα νομοτελειακό (=κυριαρχούμενο από τους δικούς του κανόνες) σύστημα συμπεριφοράς. Οι δομικοί κανόνες καθορίζουν και

συγκεκριμενοποιούν τον τρόπο σύνδεσης και σύνταξης των φωνημάτων, μορφημάτων, λέξεων και προτάσεων, στη γλώσσα (Πήτα, 1998).

Η ανθρώπινη γλώσσα ως επικοινωνιακό σύστημα χαρακτηρίζεται από ενδογενή, ατέρμονη δημιουργικότητα (Πήτα, 1998), η οποία έγκειται στο γεγονός ότι μικρός αριθμός φωνημάτων συνδυάζεται με διάφορους τρόπους και δηλώνει τον τεράστιο αριθμό των σημασιών που απαρτίζουν τις γλώσσες (Βότσος, 1992). Ακόμη χαρακτηριστική είναι και η πλαστικότητα της γλώσσας, πράγμα που στερούνται τα υπόλοιπα συστήματα επικοινωνίας, όπως λόγου χάρη ο χορός των μελισσών.

Τέλος είναι ωφέλιμο να αναφερθεί, πως η γλώσσα είναι ένα φυσικό σύστημα επικοινωνίας, που συνοδεύεται ή αντικαθίσταται από εξωγλωσσικά στοιχεία (νεύματα, χειρονομίες κ.λ.π.) (Ζάχος, 1991) που από κάποιους σχολιαστές αναφέρονται ως «μιμόγλωσσα» (Βότσος, 1992).

Εν κατακλείδι, η μεταβίβαση της γλώσσας συντελείται με την κοινωνική παράδοση. Το ανθρώπινο άτομο παρόλο που γεννιέται με τη δυνατότητα να αναπτύξει το γλωσσικό σύστημα επικοινωνίας, δεν θα μπορέσει να αναπτύξει καμιά γλώσσα, αν βρεθεί έξω από γλωσσικό περιβάλλον (Ζάχος, 1991).

1.2. ΛΟΓΟΣ – ΟΜΙΛΙΑ

Η επιστημονική ανάλυση της γλώσσας επιβάλλει την διάκριση δυο βασικών πλευρών της: της γλώσσας ως εσωτερικού συστήματος («λόγου») και της γλώσσας ως εφαρμογής του συστήματος από το κάθε άτομο («ομιλία») (Βότσος, 1992).

Ο Saussure, ο «πατέρας της σύγχρονης γλωσσολογίας, στα μαθήματα γενικής Γλωσσολογίας, που έκανε το διάστημα 1906-1911 στη Γενεύη, έκανε πιο σαφή το διαχωρισμό μεταξύ λόγου και ομιλίας (Πήτα, 1998).

Λόγος είναι η εξωτερίκευση γνώσης της δομής ενός συστήματος επικοινωνίας. Ο εσωτερικός χαρακτήρας του λόγου καθορίζει και την υφή του, ο λόγος είναι μια ψυχολογική οντότητα, υπάρχει στο νου μας ως γνώση, είναι ο μηχανισμός με τον οποίο δημιούργησε την ομιλία μας σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Διακρίνεται για τη μόνιμη, σταθερή υφή του, λόγω του γενικού και συμβατικού χαρακτήρα (Βότσος, 1992). Ο λόγος έχει κοινωνικό χαρακτήρα και λειτουργεί σαν σύστημα που ο άνθρωπος το μαθαίνει στα πρώτα χρόνια της ζωής του, το εφαρμόζει για να πετύχει την επικοινωνία με τα άλλα μέλη της γλωσσικής κοινό-τητας (Δράκος, 1995) και έχει τη δυνατότητα να συμπληρώνει, να διευρύνει και να βελτιώνει το σύστημα αυτό (Βότσος, 1992).

Η ομιλία είναι η ατομική πλευρά της γλώσσας. Η ομιλία ως εφαρμογή του λόγου προϋποθέτει πάντοτε συγκεκριμένο εκτελεστή, το άτομο που μιλάει. Η ομιλία είναι η συνειδητή πρακτική εφαρμογή της γνώσης της γλώσσας που έχει το άτομο, για να εκπληρώσει ορισμένη επικοινωνιακή του ανάγκη. Ανήκει στη φυσική – και ψυχοφυσική πραγματικότητα. Είναι δηλαδή, προσιτή στις αισθήσεις και μπορεί να καταγραφεί με ανάλογα όργανα. Έχει χαρακτήρα προσωρινό, περιπτωσιακό και στιγμιαίο, σε αντίθεση με το λόγο (Βότσος, 1992).

Η ομιλία διαφοροποιείται από το «λόγο», γιατί σ' αυτήν υπάρχει το θέμα της επιλογής στο φωνητικό, συντακτικό και λεξιλογικό τρόπο που θα εκφρασθεί (Δράκος, 1995), υφίσταται δηλαδή, υπό τη μορφή ιδιόλεκτου (Βότσος, 1992) και όχι ως ένας γενικός κώδικας, μέσα σ' ένα κοινωνικό σύνολο, όπως είναι ο λόγος (Δράκος, 1995).

1.3. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η επικοινωνία είναι ο αντικειμενικός στόχος της γλώσσας. Είναι η ανάγκη που οδήγησε τις κοινωνίες στη δημιουργία του γλωσσικού κώδικα (Βότσος, 1992).

Λέγοντας επικοινωνία, εννοούμε την ανταλλαγή μηνυμάτων, την «εκπομπή» δηλαδή, μηνυμάτων εκ μέρους του «πομπού», του ομιλητή ή του συγγραφέα και τη λήψη εκ μέρους του «δέκτη», του ακροατή ή του αναγνώστη. Το μήνυμα στέλνεται από τον πομπό κωδικοποιημένο, μεταβιβάζεται με φυσικά ή τεχνητά μέσα (ηχητικά ή οπτικά κύματα). Αποκωδικοποιείται βάσει των στοιχείων του κώδικα του ακροατή (Βότσος, 1992).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:

(ΒΟΤΣΟΣ, 1992)

Παρακάτω θα γίνει ένα διαχωρισμός των επιπέδων της γλώσσας. Ένα από αυτά τα επίπεδα είναι η χρήση της γλώσσας. Ενώ πριν αναφερθήκαμε στη γλωσσική επικοινωνία γενικότερα σε αυτό το σημείο θα τη προσδιορίσουμε σε σχέση με το παιδί.

Στην επικοινωνιακή σχέση ενήλικου και παιδιού, ο πομπός και ο δέκτης δεν λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο. Είναι εύκολα αντιληπτό ότι όταν ο δέκτης είναι το παιδί δεν γνωρίζει όλες τις έννοιες που γνωρίζει

ένας ενήλικας και συνεπώς η χρήση της γλώσσας πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε το παιδί να μπορεί να κατανοεί τα μηνύματα που χρησιμοποιούνται (Βόττος, 1992).

Αντιθέτως όταν το παιδί είναι ο πομπός και όχι ο δέκτης, κανονικά θα πρέπει η χρήση της γλώσσας από αυτό να είναι ανάλογη με το δέκτη. Στην ηλικία όμως που μελετάμε κύριο στοιχείο στη χρήση της γλώσσας είναι ο εγωκεντρισμός των παιδιών σύμφωνα με τον Piaget. Ο ίδιος έκανε και μία κατηγοριοποίηση της χρήσης σε:

- Επανάληψη
- Μονόλογο
- Συλλογικό μονόλογο

Η αντίληψη και η ερμηνεία αντικειμένων γίνεται από το παιδί με βάση αποκλειστικά τη δική του, προσωπική οπτική. Κέντρο του κόσμου του είναι ο εαυτός του και δεν αντιλαμβάνεται ότι η δική του άποψη των πραγμάτων, είναι απλώς μία πιθανή άποψη, αλλά πιστεύει ότι πρέπει να είναι η μόνη άποψη. Δεν μιλάμε για εγωισμό, αλλά μία τάση του νηπίου που ασυνείδητα μεταφράζει τα πάντα βασισμένο στα δικά του, προσωπικά βιώματα (Παρασκευόπουλος,1985). Αυτός ο εγωκεντρισμός χωρίζεται σε δύο είδη:

1. «-**Τον άμεσο εγωκεντρισμό**, που είναι η ανεξέλεγκτη υπαγωγή των αντικειμενικών φαινομένων στις προθέσεις και τις επιδιώξεις του παιδιού. Τυπικά παραδείγματα άμεσου εγωκεντρισμού είναι:
 - -Τα σύννεφα έρχονται, γιατί θέλουν να παίξουν μαζί μου, φεύγουν, γιατί κουράστηκαν.
 - -Το φεγγάρι βγαίνει κάθε βράδυ στον ουρανό να με δει και να μου χαμογελάσει.

- -Τα σκαλιά είναι απαίσια, με χτύπησαν.
 - -Έχει σκοτάδι τη νύχτα, για να κοιμόμαστε.
2. -**Τον έμμεσο εγωκεντρισμό**, που συνίσταται στην ερμηνεία των φαινομένων κατ' αναλογία προς τα προσωπικά βιώματα. Μορφές έμμεσου εγωκεντρισμού είναι ο ανιμισμός (εμφύχωση των ανύχων) και ο ανθρωπομορφισμός (απόδοση ανθρώπινων ιδιοτήτων στα άψυχα).Τυπικά παραδείγματα έμμεσου εγωκεντρισμού είναι:
- -Ο αέρας σπάει τα δέντρα, γιατί είναι θυμωμένος και κακός.
 - -Η κούκλα πεινάει, πρέπει να την ταΐσω.»
(Παρασκευόπουλος,1985)

Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε ότι ο Piaget υποστηρίζει πως σε αυτή την ηλικία τα παιδιά χρησιμοποιούν τη γλώσσα αγνοώντας τον δέκτη είτε γιατί δεν μπορούν να κατανοήσουν τις ανάγκες του δέκτη είτε γιατί δεν θέλουν (Βότσος, 1992).

Ο Vygotsky από την άλλη υποστήριξε μία διαφορετική άποψη. Η άποψη του υποστηρίζει ότι το παιδί σαν πομπός λαμβάνει υπόψη του τον ενήλικο σαν δέκτη και μάλιστα ότι η μεταξύ τους επικοινωνία και διάλογος ορίζεται και ξεκινά από τα ίδια τα παιδιά. Η άποψη του ενήλικα θα διαμορφώσει και τη στάση του παιδιού και με αυτό τον τρόπο ο ενήλικας –δέκτης αποτελεί ουσιαστικό και σημαντικό στοιχείο σε αυτή την επικοινωνιακή αλληλεπίδραση (Βότσος, 1992).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. ΕΠΙΠΕΔΑ ΓΛΩΣΣΑΣ

Τη γλώσσα μπορούμε να την εξετάσουμε σε τρία επίπεδα: Μορφή, περιεχόμενο και χρήση. Η εξέταση των τριών αυτών επιπέδων μας δίνει τη δυνατότητα για μια ακριβή περιγραφή της ανάπτυξης της γλώσσας στο φυσιολογικό παιδί και για την κατανόηση των προβλημάτων που παρουσιάζονται στην εκμάθηση της γλώσσας στα παιδιά με διαταραχές του λόγου (Βότσος, 1992).

Τη μορφή της γλώσσας θα την εξετάσουμε παρακάτω αναλυτικότερα και τη χρήση της την εξετάσαμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο. Αναφορικά με το περιεχόμενο της γλώσσας μία πρώτη διάκριση γίνεται σε:

- Γνώση των αντικειμένων
- Σχέσεις των αντικειμένων
- Σχέσεις των γεγονότων (Βότσος, 1992).

Μιλώντας για γνώση αντικειμένων εννοούμε την ικανότητα του παιδιού να αναγνωρίζει τα πρόσωπα και τα πράγματα που αποτελούν το περιβάλλον του και να μπορεί να τα ονομάζει και συγκεκριμένα αλλά και γενικότερα.

Μιλώντας για σχέσεις αντικειμένων και εδώ υπάρχει μία σχετική κατηγοριοποίηση. Μία πρώτη κατηγορία είναι οι ανακλαστικές σχέσεις ο προσδιορισμός δηλαδή της κατάστασης των αντικειμένων ή των προσωπικών με άξονα προσδιορισμού κυρίως το ίδιο το παιδί (Εγώ εδώ...αυτό εκεί) (Βότσος, 1992).

Ως ενδοταξικές ονομάζονται οι σχέσεις που προσδιορίζονται από τις ιδιότητες ή τη ποσότητα των αντικειμένων και των προσώπων. Το σημείο αναφοράς είναι τα αντικείμενα ή τα πρόσωπα του ίδιου είδους δηλαδή ένα παιδί όταν λέει ότι ένα παιχνίδι είναι μεγάλο το εννοεί συγκριτικά με τα υπόλοιπα παιχνίδια και όχι αντικειμενικά σαν μέγεθος. Εκείνη τη περίοδο έχουμε και την έναρξη της συμβολικής λειτουργίας. Με την έναρξη της συμβολικής λειτουργίας, συμπίπτει χρονικά και η εμφάνιση της γλώσσας, η οποία αποτελεί ένα πολύπλοκο σύστημα διαφοροποιημένων σημάτων.

Η συμβολική σκέψη χαρακτηρίζεται από τη χρήση των προενοιών. Αυτές είναι οι πρώτες αφελείς σημασίες που το παιδί αποδίδει στις λέξεις που χρησιμοποιεί. Αυτές οι σημασίες, που είναι ατελείς, είναι συγκεκριμένοι, μονομερείς αντιληπτικοί σχηματισμοί και αυθαίρετες γενικεύσεις. Π.χ. «το νήπιο μπορεί, βασιζόμενο σε προσωπικές, τυχαίες, μονομερείς συμπτώσεις, να αποκαλέσει «Ασπρούλη», το όνομα του μικρού σκύλου που έχουν στο σπίτι τους, κάθε άλλο σκύλο, ακόμη και κάθε άλλο μικρόσωμο ζώο (γάτα, κουνέλι). Ή, να ονομάσει «Μιχάλη», το όνομα του ταχυδρομικού διανομέα του χωριού, κάθε άτομο που φοράει πηλίκιο (αξιωματικό, εισπράκτορα λεωφορείου). Ή, με τη λέξη «μπαμπάς» να εννοεί τον πατέρα και καθετί που κατά την άποψη του παιδιού σχετίζεται με τον πατέρα.» (Παρασκευόπουλος,1985).

Αυτό συμβαίνει γιατί το παιδί δεν έχει ακόμα συνειδητοποιήσει ότι τα αντικείμενα ανήκουν σε κατηγορίες και ότι κάθε κατηγορία έχει μέλη. Δεν έχει οργανώσει ακόμη στη σκέψη του τα αντικείμενα σε ομάδες που είναι διαφορετικές μεταξύ τους και δεν έχει ακόμη καταλάβει ότι τα αντικείμενα που ανήκουν στην ίδια ομάδα, παράλληλα με τα κοινά χαρακτηριστικά που έχουν, έχουν και διαφορετικά χαρακτηριστικά που τα καθιστούν ξεχωριστές ατομικές περιπτώσεις. Σύμφωνα με τον Piaget

«το παιδί δεν μπορεί να αντιληφθεί κατά πόσο οι σαλίγκαροι που συναντά στον περίπατο του μέσα στο δάσος είναι ένας που επαναμφανίζεται ή είναι διαφορετικός σαλίγκαρος κάθε φορά. Έτσι, το παιδί μιλάει αδιακρίτως για «τον» σαλίγκαρο ή «τους» σαλίγκαρους, χωρίς σαφή αντίληψη του ενικού ή του πληθυντικού αριθμού» (Παρασκευόπουλος, 1985).

Ως διαταξικές ονομάζονται οι σχέσεις που προσδιορίζονται από τη περιγραφή, όχι μόνο των προσώπων και των αντικειμένων αλλά και των πράξεων, καθώς και τη τοποθέτηση τους στο χώρο αλλά και την έννοια της κτήσης.

Οι σχέσεις γεγονότων επηρεάζονται από το χρόνο, την αιτία και τη διάθεση (Βότσος, 1992).

2.2. ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η μορφή της γλώσσας χωρίζεται σε τρία επίπεδα: τη φωνητική και φωνολογία, τη μορφολογία και το συντακτικό.

Στη περίπτωση του παιδιού, η μορφή της γλώσσας διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες που το παιδί θέλει να εξυπηρετήσει επικοινωνώντας με τους υπόλοιπους. Εγωκεντρικά, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, διαμορφώνει τη γλώσσα που χρησιμοποιεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να εκφράσει με σκοπό να εξυπηρετηθούν, ανάγκες, επιθυμίες, κ.α. (Πόρποδας, 1991).

Ο μονόλογος αποτελεί σχεδόν αποκλειστικά τον κύριο τρόπο έκφρασης, είτε ατομικά είτε συλλογικά, μονολογεί ακόμα και στην επικοινωνία του με άλλους, λόγω μη επαρκούς επικοινωνίας με τους συνομιλητές του. (Πόρποδας, 1991).

2.2.1. ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Η φωνητική είναι ο κλάδος της γλωσσολογίας που μελετά τα φυσικά χαρακτηριστικά των φθόγγων που χρησιμοποιούνται στις φυσικές γλώσσες (Νέσπορ, 2000). Είναι σαφές πως το αντικείμενό της είναι οι ήχοι που παράγονται από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα, οι οποίοι παίζουν καθοριστικό ρόλο στη γλώσσα και ονομάζονται φθόγγοι (Πήτα, 1998). Ειδικότερα, ως φθόγγοι ορίζονται τα ελάχιστα φθογγικά στοιχεία που συνθέτουν την έκφραση, την χαρακτηριστική προφορά μιας γλώσσας και που λειτουργούν σ' ένα φωνητικό σύστημα. Είναι συστατικά μιας ευρύτερης παρακαταθήκης φθόγγων, απ' όπου κάθε γλώσσα αντλεί τα στοιχεία του δικού της συστήματος.

Στην περιγραφή των φθόγγων, τρία επίπεδα χρήζουν ανάλυσης: η παραγωγή, η διάδοση και η λήψη τους. Αντίστοιχα, η φωνητική διακρίνεται σε τρεις επιμέρους κλάδους: την αρθρωτική φωνητική, την ακουστική φωνητική και την ακροατική φωνητική (Πήτα, 1998).

Η αρθρωτική φωνητική, ο αρχαιότερος κλάδος της φωνητικής, εξετάζει την παραγωγή των φθόγγων από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα, τη φώνηση (Πήτα, 1998).

Η ακουστική φωνητική ασχολείται με τους φθόγγους, κατά τη φάση η οποία μεσολαβεί ανάμεσα στην παραγωγή τους από τα ανθρώπινα φωνητικά όργανα και στη λήψη τους από τα όργανα της ακοής. Οι γλωσσικοί φθόγγοι, εξετάζονται μόνο με βάση ορισμένες φυσικές τους ιδιότητες, όπως το πλάτος, η περίοδος και η συχνότητα. Για την ανάλυση (ηχητική των φθόγγων) χρειάζονται κατάλληλα όργανα, όπως για παράδειγμα ο ηχοφασματογράφος (Πήτα, 1998).

Τέλος η ακροατική φωνητική, μελετά τη φάση της λήψης των ηχητικών κυμάτων από τα όργανα της ακοής. Δεν εξετάζεται ο φθόγγος

καθ' αυτός, αλλά, το αποτέλεσμα που προκαλεί η επίδραση του ήχου. Η επίδραση αναλύεται από τη σκοπιά αφενός της φυσιολογίας (αντίληψη του ήχου) και αφετέρου, της ψυχολογίας, υπό την έννοια της αναγνώρισης του ήχου ως φθόγγου, γιατί η επεξεργασία των φθόγγων συνεπάγεται όχι μόνο την ανάλυση των φυσικών τους ιδιοτήτων, αλλά κυρίως την ταξινόμησή τους, σύμφωνα με αφηρημένες (φωνολογικές) κατηγορίες και κανόνες(Πήτα, 1998).

2.2.2. ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ

Η μελέτη της λειτουργίας των φθόγγων μέσα σε ένα συγκεκριμένο γλωσσικό σύστημα, λέγεται φωνολογία και διακρίνεται από τη φωνητική (Φιλιππάκη - Warburton, 1992). Η φωνολογία ενδιαφέρεται για την περιγραφή και λειτουργία των φθόγγων μονάχα όταν αυτοί διαφέρουν διακριτικά μεταξύ τους σε σχέση με τη γλωσσική επικοινωνία (Πήτα, 1998). Η φωνολογία μελετά τη φωνολογική ικανότητα που ένας ομιλητής εμφανίζει στη μητρική του γλώσσα. Δηλαδή, το σύστημα εκείνο που αναπτύσσεται στα πρώτα έτη της ζωής του ανθρώπου και στα πλαίσια του οποίου καθορίζεται η διαφορά μεταξύ των φθόγγων που διακρίνουν σημασίες και μη σημασίες.

Η φωνολογική ανάπτυξη των παιδιών έχει συγκεκριμένα στάδια. Για παράδειγμα, όπως καταδεικνύει και ο παρακάτω πίνακας η ανάπτυξη των συμφώνων της γλώσσας γίνεται σε διαφορετικές ηλικίες:

ΗΛΙΚΙΑ	ΣΥΜΦΩΝΑ
2	π, μπ, μ
2 ½	τ, ντ, κ, γκ, χ
3	Φ, σ, λ
4	Ν, τζ
5	Δ, θ, ξ, ψ, ρ
6	Ζ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Η ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΑΣΕΙ ΗΛΙΚΙΑΣ

Συνήθως, η τελική ηλικία ολοκλήρωσης της ανάπτυξης αυτής είναι η ηλικία που τα παιδιά μεταβαίνουν στο δημοτικό σχολείο (Βότσος, 1992).

2.2.3. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Η μορφολογία ασχολείται με την διερεύνηση και την ανάλυση των λέξεων. Έχοντας νόμους και αρχές που διέπουν τη δομή και το σχηματισμό των λέξεων, αποτελεί μέρος της γραμματικής ως συστήματος της ανθρώπινης γλωσσικής λειτουργίας (Ράλλη, 2001). Η μορφολογία εξετάζει την γραμματική πλευρά της γλώσσας. Σ' αυτό το επίπεδο ανήκουν το λεξιλόγιο, (ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα κ.λ.π.) και το κλιτικό σύστημα με τις διάφορες καταλήξεις (Βότσος, 1992).

Μέσω της μορφολογίας έχουμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε διαφορετικά νοήματα, διαφοροποιώντας τη φωνολογική μορφή των λέξεων. Τη διαφορά των σημασιών, η Ελληνική γλώσσα, τη δηλώνει μέσα από τη διαφοροποίηση του άρθρου, καθώς και της κατάληξης του ουσιαστικού. Επιπρόσθετα, η γραμματική της ελληνικής γλώσσας είναι κυρίως μορφολογική (Κατή, 2000).

Τέλος το σύστημα της γραμματικής – και του μορφολογικού τομέα – περιγράφεται ως ένα μαθηματικό σύστημα. Υπάρχουν από τη μια οι μονάδες ή οι κατηγορίες του συστήματος και από την άλλη, οι αρχές ή οι κανόνες που καθορίζουν τους επιτρεπτούς συνδυασμούς αυτών των κατηγοριών. Οι μορφολογικές κατηγορίες είναι οι συστηματικές γραμματικές διαφοροποιήσεις των λέξεων, όπως ο χρόνος των ρημάτων και η πτώση των ουσιαστικών (Κατή, 2000).

Οι κατηγορίες αυτές δηλώνονται με τη μορφή γραμματικών αντιθέσεων που αποκαλούνται γραμματικά μορφήματα, όπως Παρελθοντικός και μη Παρελθοντικός Χρόνος. Πραγματοποιούνται σε συγκεκριμένα τμήματα της λέξης που αποκαλούνται μορφές (morphs) ή ότι πιο απλά γνωρίζουμε ως επιμέρους συνθετικά των λέξεων, όπως οι γραμματικές καταλήξεις των ρηματικών χρόνων (Κατή, 2000).

2.2.4. ΣΥΝΤΑΞΗ

Η σύνταξη, μελετά τις συνταγματικές σχέσεις των λέξεων μέσα στην πρόταση, τη δομή της πρότασης. Για την έννοια της πρότασης υπάρχουν περισσότεροι από 250 ορισμοί (Fries, 1952). Παραδοσιακά ορίζεται ως συνδυασμός λέξεων που εκφράζουν μια πλήρη σκέψη (Πήτα, 1998).

Μέσω της σύνταξης, μπορούμε να εκφράσουμε διαφορετικές σημασίες, διαφοροποιώντας τη σειρά των λέξεων μέσα στην πρόταση.

Το σύστημα της γραμματικής – και του συντακτικού τομέα – περιγράφεται ως ένα μαθηματικό σύστημα. Υπάρχουν από τη μία οι μονάδες ή οι κατηγορίες του συστήματος, και από την άλλη, οι αρχές ή οι κανόνες που καθορίζουν τους επιτρεπούς συνδυασμούς αυτών των κατηγοριών. Ορισμένες περιγραφές – οι αποκαλούμενες δομικές όπως του Chomsky – μιλούν για συντακτικές κατηγορίες που ορίζονται μόνο με βάση τη θέση τους στην όλη δομή της πρότασης, όπως π.χ. Ρήμα, ενώ πιο σημασιολογικά, προσανατολισμένες περιγραφές όπως του Fillmore, μιλούν για βασικές μονάδες που ορίζονται με βάση κυρίως της σημασίας τους, όπως π.χ. Δράστης (Κατή, 2000)

Στη περίπτωση του παιδιού και εδώ υπάρχουν στάδια των οποίων η διαίρεση τους είναι πολύ γενική. Τα τρία βασικότερα από αυτά είναι:

1. Το στάδιο της μία λέξης
2. Το στάδιο του τηλεγραφικού λόγου (μέχρι τρεις λέξεις συνήθως)
3. Βαθμιαία, το στάδιο της κατάκτησης της σύνταξης(Βότσος, 1992).

Η μορφολογία και το συντακτικό στην ηλικία που μελετάμε είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Μετά τα δυο τους χρόνια τα παιδιά που γνωρίζουν περίπου πενήντα λέξεις , δημιουργούν κυρίως προτάσεις των δυο λέξεων αγνοώντας μέρη του λόγου όπως οι προθέσεις, τα ρήματα, κ.α που οι ενήλικοι χρησιμοποιούν στη γλώσσα τους(Gleason, 2000).

Μετά από αυτή την ηλικία αρχίζει η χρήση επιθέτων, ρημάτων και άλλων μερών του λόγου αλλά και πάλι δεν υπάρχει η κλασική χρήση του συντακτικού των ενηλίκων. Οι γραμματικές φόρμες αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους παράλληλα με την ηλικιακή ανάπτυξη του παιδιού (Gleason, 2000).

Σύμφωνα με έρευνες των N.Chomsky (1972), D.McNeil(1970), R. Brown (1963), η μη παρουσία συντακτικής δομής δεν σημαίνει ότι η γλώσσα των παιδιών αντιγράφει ελλειπτικά τη γλώσσα των ενηλίκων αλλά ότι πρόκειται ουσιαστικά για μια διαφορετική γλώσσα. Η συντακτική δομή επίσης είναι άσχετη ως προς το ρυθμό εκμάθησης της γλώσσας καθώς και ως προς το μέγεθος του λεξιλογίου. Αυτό σημαίνει ότι η σειρά και τα στάδια εκμάθησης της συντακτικής δομής της γλώσσας είναι ίδια σε όλα τα παιδιά (Πόρποδας, 1991).

Στην ηλικία των 3ως 5ή 6 ετών το παιδί διανύει τη δεύτερη περίοδο του συντακτικού συστήματος μετά από αυτό των δύο λέξεων. Οι γλωσσικοί μετασχηματισμοί που αναπτύσσονται σε αυτή την ηλικία είναι κυρίως ερωτήσεις και οι αρνητικές προτάσεις. Και οι δύο αυτοί σχηματισμοί καταδεικνύουν την αυτονομία της παιδικής γλώσσας. Οι αρνητικές προτάσεις χρησιμοποιούνται κυρίως από τα παιδιά για να εκφράσουν το όχι και όχι με τον τρόπο που τις χρησιμοποιούν οι ενήλικες (Πόρποδας, 1991).

Ενώ φαίνεται ο τρόπος δόμησης του συντακτικού συστήματος να είναι όμοιος παντού , τα πράγματα αλλάζουν αναφορικά με τα μέρη του λόγου σε κάθε γλώσσα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η χρήση του άρθρου:

- Πρώτα από όλα σε πολλές γλώσσες του κόσμου το άρθρο δεν υπάρχει.
- Όπου υπάρχει, υπάρχουν και διαφορετικοί κανόνες σύνταξης μεταξύ αυτού και του ουσιαστικού, π.χ στα ελληνικά είναι πριν τον ουσιαστικό ενώ στα βουλγαρικά μετά (Κατή, 2000).

Είναι προφανές ότι τα μέρη του λόγου και ο τρόπος χρήσης τους εξαρτάται καθαρά από την ενδογλωσσική λογική.

Η χρήση των αρνητικών προτάσεων που αναφέραμε παραπάνω γίνεται από τα παιδιά όχι γιατί αναγνωρίζουν τις συντακτικές δομές τους αλλά γιατί το θεωρούν πιο εύκολο αφού αρκεί να προσθέσουν ένα αρνητικό μόριο(Κατή, 2000).

2.2.5. ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

Η σημασιολογία μπορεί να ορισθεί διττώς ως εξής:

- i. Ο κλάδος της γλωσσικής επιστήμης που εξετάζει τη σημασιολογική δομή της / μιας γλώσσας.
- ii. Ο τομέας της γραμματικής, ο οποίος παραλλήλως προς τη μορφοσύνταξη, τη φωνητική και τη φωνολογία, αφ' ενός μεν αναλύει τη σημασία των λέξεων, αφ' ετέρου δε, ερμηνεύει τη σημασιολογική δομή των προτάσεων ή κατά άλλους παράγει εξ' ολοκλήρου τις προτάσεις βάσει αρχικών, καθολικών σημασιολογικών σχημάτων (Μπαμπινιώτης, 1976).

2.2.6. ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Το τελευταίο επίπεδο της γλώσσας, περιλαμβάνει την πραγματολογία. Η αποτελεσματική χρήση της γλώσσας, συμβάλλει στην καλή επικοινωνία (Βότσος, 1992).

Η πρώτη προσπάθεια ορισμού της πραγματολογίας, οφείλεται στον Morris (1938), σύμφωνα με τον οποίο η πραγματολογία ασχολείται με τις σχέσεις ση-μείων και χρηστών – ερμηνευτών που τα χρησιμοποιούν. Με τον τρόπο αυτόν προσδιορίζεται για πρώτη φορά ο χώρος της πραγματολογίας, ως υποκλάδος της σημειολογίας που αφορά, την προέλευση, τη χρήση και τις επιδράσεις των ση-μείων στη συμπεριφορά. (Πήτα,1998)

Βασική μονάδα της πραγματολογίας, είναι η γλωσσική πράξη, δηλαδή, η πράξη που επιτελείται με τον προφορικό ή γραπτό λόγο και δηλώνει ταυτόχρονα την πρόθεση του ομιλητή: δήλωση, υπόσχεση, παράκληση, απειλή, επιθυμία, κ.ο.κ.. Η παραγωγή λέξεων, φράσεων και προτάσεων, χαρακτηρίζεται ως γλωσσική πράξη μονάχα όταν και εφόσον πραγματοποιείται στο πλαίσιο της γλωσσικής επικοινωνίας και επομένως προϋποθέτει κάποιο σκοπό. Έτσι ο σκοπός της γλωσσικής πράξης είναι διττός:

1. Ο ομιλητής, αφενός θέλει να γίνει αντιληπτός και κατανοητός από τον συνομιλητή του, δηλαδή, η πληροφορία που δίνει να κατανοηθεί από τον αποδέκτη.
2. Ο ομιλητής, αφετέρου, επιδιώκει και αναμένει κάποια πράξη ως αποτέλεσμα (αντίδραση) του αποδέκτη, ο οποίος κατανόησε τα λόγια του(Πόρποδας,1991).

Παράλληλα με την πρόθεση του ομιλητή, το ύφος των γλωσσικών του πράξεων επηρεάζεται αφενός από τις κοινωνικές σχέσεις και αφετέρου απ' την κοινωνική θέση του. Το λεκτικό στυλ των γλωσσικών πράξεων

ποικίλει ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν κατά τη συνομιλία, τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά των συνομιλητών και το μέσο/κανάλι της επικοινωνίας (προφορικός ή γραπτός λόγος, συζήτηση πρόσωπο με πρόσωπο, τηλεφωνική συνδιάλεξη). (Πήτα,1998)

Η γλώσσα, επομένως, ποικίλει ανάλογα με το επάγγελμα, τη μόρφωση, την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία. Αντίστοιχα, διαμορφώνονται οι διαφορετικές κοινωνιόλεκτοί της, οι ποικίλες δηλαδή εκφράσεις της ίδιας γλώσσας, οι οποίες χρησιμοποιούνται από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες (ομάδες ατόμων με κοινά χαρακτηριστικά)(Πήτα,1998).

ΣΧΗΜΑ 1: ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Παράλληλα όμως με τις λειτουργίες και δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ένα παιδί, ώστε, να αναπτύξει γλώσσα, είναι αναγκαίο να αναφερθούν οι κοινωνικές επιδράσεις που δέχεται το παιδί, οι οποίες προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από την οικογένεια (Πόρποδας, 1991).

Έτσι το παιδί αναπτύσσει γλώσσα, αρχικά από μίμηση του γλωσσικού συστήματος της γλώσσας των ενηλίκων. Το παιδί μαθαίνει επειδή μιμείται ότι ακούει, μιμείται την γλώσσα των γονιών του και η ανατροφοδότηση από πλευρά των γονέων αποδεικνύεται επιπρόσθετο κίνητρο (Πήτα, 1998).

Ταυτόχρονα, η απευθυνόμενη στο παιδί χαρακτηριστική ομιλία των γονέων (baby talk), όπου οι γονείς μιμούνται την παιδική γλώσσα, ώστε να γίνουν ευκολότερα κατανοητοί από το παιδί τους, δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ασκήσει το ρόλο του ως ενεργός ομιλητής (επικοινωνιακή λειτουργία) (Πήτα, 1998).

Τέλος η διεξοδική ομιλία, κατά την οποία ο γονέας αναπτύσσει και επεκτείνει φραστικά τα λόγια του παιδιού, προσφέρει μεγαλύτερη γλωσσική ποικιλία με περισσότερα λεκτικά ερεθίσματα και βοηθά στην ενεργητική και ενδιαφέρουσα μαθησιακή διαδικασία (Πήτα, 1998).

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως ένα παιδί χρειάζεται να ζήσει σ' ένα φυσιολογικό περιβάλλον γλωσσικής επικοινωνίας, για να αποκτήσει μια συγκεκριμένη γλώσσα, διαθέτοντας πάντα τα ειδικά εφόδια που αναφέρθηκαν (Κατή, 2000).

3.2. Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η μάθηση και η ανάπτυξη της γλώσσας, είναι μια πολύχρονη διαδικασία, η επιτυχημένη έκβαση της οποίας εξαρτάται από πολλούς ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες (Stephany, 1982). Ακολουθεί μια σταδιακή πορεία, στην οποία αυτό που παραμένει αμετάβλητο είναι, η σειρά με την οποία κατακτώνται διάφορες φάσεις της γλωσσικής μάθησης. Αυτό όμως το οποίο μεταβάλλεται από παιδί σε παιδί, είναι η ακριβής ηλικία, κατά την οποία το συγκεκριμένο παιδί μαθαίνει και κατακτά τα διάφορα στάδια της γλωσσικής ανάπτυξης. Οι αιτίες της διαφοροποίησης στα χρονολογικά όρια μάθησης, πρέπει μάλλον να αναζητηθούν στη στενή σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη μάθηση της γλώσσας με τη γενικότερη βιοψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού. Η γλωσσική ανάπτυξη, παρά την όποια αυτονομία της, φαίνεται να συμβαδίζει με τη γενικότερη γνωστή ανάπτυξη του παιδιού (Πόρποδας, 1991).

Αυτή η παράλληλη πορεία της προοδευτικής και βελτιωτικής διαφοροποίησης της γλωσσικής και της ευρύτερης γνωστικής ανάπτυξης, παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (Πόρποδας, 1991).

ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΙΔΙΟΥ	ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΆΛΛΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Γέννηση 6-8 μην.	<ul style="list-style-type: none"> • Πρώτη φωνολογική παραγωγή • Βάβισμα - ψέλλισμα 	<ul style="list-style-type: none"> • Άνεκαστικές αντιδράσεις • Συνδυασμός αισθησιοκινητικών σχημάτων
8-12 μην.	<ul style="list-style-type: none"> • Ίδιόρροπια φωνολογικά σύνολα 	<ul style="list-style-type: none"> • Η αισθησιοκινητική δραστηριότητα αρχίζει να μετατοπίζεται προς τον εξωτερικό κόσμο.
12ος ± μην.	<ul style="list-style-type: none"> • Πρώτη λέξη με εννοιολογικό περιεχόμενο 	
18-20 μην.	<ul style="list-style-type: none"> • τηλεγραφικός λόγος 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση συμβόλων. Το παιδί χρησιμοποιεί νοητικές αναπορροσάσεις για τη λύση προβλημάτων.
2-3 χρ.	<ul style="list-style-type: none"> • Ραγδαία λεξιλογική ανάπτυξη. Προτάσεις τριών και κλέον λέξεων. Επιχειρήματα δομής. Εμφάνιση κλίσεων, χρόνων ρημάτων κ.τ.λ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Εξεχρονωτικό παιχνίδι
3-5 χρ.	<ul style="list-style-type: none"> • Εμφάνιση γραμματικών μετασχηματισμών. Προτάσεις όλων των τύπων 	<ul style="list-style-type: none"> • Συμβολικό παιχνίδι
5+ χρ.	<ul style="list-style-type: none"> • Συνέχειε της λεξιλογικής ανάπτυξης. Οι προτάσεις αυξάνονται σε μέγεθος, ποικιλία και συνθετικότητα 	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Απ' τα δεδομένα του πίνακα φαίνεται πως μεγάλοι σταθμοί της γλωσσικής ανάπτυξης, συμπίπτουν με μεγάλες εξελίξεις στη γνωστική ανάπτυξη (Πόρποδας, 1991).

Η ηλικία 3.6-4.0. πρόκειται για την νηπιακή ηλικία, όπου το παιδί παύει να είναι εντελώς εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μία αυξανόμενη αυτονομία και αυτάρκεια. Το παιδί είναι πλέον έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση.

Στο σωματικό τομέα, η ανάπτυξη συνεχίζεται αλλά με επιβραδυνόμενο ρυθμό. Οι αναλογίες του σώματος μεταβάλλονται δραστικά. Το νήπιο παύει να έχει την εμφάνιση κοντοπόδαρου νάνου και αποκτά την τελική του ατομική φυσιογνωμία (Παρασκευόπουλος, 1985).

Στο κινητικό τομέα, το νήπιο αρχίζει να ασκεί έλεγχο στο περιβάλλον. Η νηπιακή ηλικία είναι περίοδος έντονης κινητικότητας. Η απόκτηση της όρθιας στάση και βάδισης, είναι η αρχή για νέες μαθήσεις και παραλλαγές τους: ελεγχόμενη επιτάχυνση ή επιβράδυνση της ταχύτητας, τρέξιμο, αλλαγή κατεύθυνσης, ισορροπία, κ.α(Παρασκευόπουλος, 1985).

Στο νοητικό τομέα, εμφανίζεται η συμβολική λειτουργία και χρήση της γλώσσας. Το νήπιο κατακλύζει τους γύρω του με ερωτήσεις για το πώς και το γιατί των προσώπων και πραγμάτων. Στην αρχή της νηπιακής ηλικίας, το παιδί πνευματικά, αρχίζει να παρουσιάζει τη συμβολική λειτουργία. Μέσω αυτής της λειτουργίας, το παιδί γίνεται ικανό να παράγει εσωτερικά σύμβολα (πνευματικές εικόνες, λέξεις), τα οποία γι' αυτό αντιπροσωπεύουν αντικείμενα και συμβάντα, ακόμα και τη περίοδο που μπορεί αν είναι απόντα. Το παιδί βέβαια, είναι σε θέση να αντιληφθεί τη διαφοροποίηση ανάμεσα στα εσωτερικά σύμβολα, τα σημαίνοντα, και σε αυτά που αντιπροσωπεύουν, τα σημαινόμενα.

Με αυτό τον τρόπο το παιδί μεταπλάθει τον εξωτερικό κόσμο, σε πνευματικό κόσμο που αποτελεί τμήμα της διαδικασίας της σκέψης. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι, η διάνοηση του παιδιού μετατρέπεται από αντιληπτική σε παραστατική (Παρασκευόπουλος,1985).

Στο τομέα της συναισθηματικής ανάπτυξης, το παθητικό και αδύναμο βρέφος έχει γίνει μία ξεχωριστή ατομικότητα με πείσμα, υπομονή, αρνητισμό, αδικαιολόγητους φόβους, κ.α (Παρασκευόπουλος,1985).

Στο τομέα της κοινωνικής ανάπτυξης, το νήπιο εγκαταλείπει το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον και εντάσσεται σε ομάδες συνομήλικων του είτε στη γειτονιά είτε στο νηπιαγωγείο (Παρασκευόπουλος,1985).

Η ανάπτυξη της γλώσσας που εμφανίζεται σε αυτή την ηλικία, είναι ραγδαία σε όλους τους τομείς, άρθρωση, λεξιλόγιο, μήκος προτάσεων και γραμματική δομή. Η προφορά των φθόγγων και η άρθρωση ολοκληρώνεται αρκετά νωρίς. Ήδη στο 2^ο έτος της ηλικίας του προφέρει καθαρά το 32% των φθόγγων. Μεταξύ 3 και 3, 5 συμβαίνει η μεγαλύτερη πρόοδος. Αναφορικά με το λεξιλόγιο, το παιδί μεταξύ 3 και 5 ετών προσθέτει περισσότερο από 50 λέξεις κάθε μήνα. Στην ηλικία των 6, το παιδί χρησιμοποιεί κατά μέσο όρο 2.500 λέξεις (Παρασκευόπουλος,1985).

Στο θέμα της γραμματικής δομής, το νήπιο από την ηλικία των τριών μπορεί να παράγει όλες τις κύριες παραλλαγές της απλής πρότασης (ενικός, πληθυντικός, ερωτηματικός τύπος, κ.α.). Στην ηλικία των τεσσάρων αρχίζει και εφαρμόζει τους βασικούς γραμματικού κανόνες ασχέτως αν δεν μπορεί να τους περιγράψει (Παρασκευόπουλος,1985).

3.3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ένα σημαντικό κομμάτι της γλώσσας, είναι η παραγωγικότητα. Η εξέλιξη της γλώσσας, είναι από μόνη της ένα δείγμα παραγωγικότητας, της ικανότητας να συνδυάζει με καινούριο τρόπο τα δομικά της στοιχεία και να δημιουργεί καινούρια φωνήματα. Οι αρχικές άναρθρες κραυγές της γλώσσας από τα φωνήεντα, έδωσαν την θέση τους σε πιο σύνθετες λέξεις που είχαν παραχθεί από έναν συνδυασμό ήχων. Διαφορετικά προθέματα και επιθέματα της γλώσσας, μπορούν να συνδυαστούν, ώστε να παράγουν καινούριες λέξεις. Αλλά και οι λέξεις μπορούν να συνδυαστούν με πάρα πολλούς τρόπους μεταξύ τους για να παράγουν νόημα. Η παραγωγικότητα όσο και η μεταθετότητα, δεν παρατηρούνται αλλού, παρά μόνο στην ανθρώπινη γλώσσα (εγκ. Σύγχρονη ψυχολογία, Τόμος 3^{ος}).

3.4. ΜΕΛΕΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 δόθηκε τόση έμφαση στη μελέτη της γλωσσικής ανάπτυξης, όσο σε κανένα ίσως άλλο θέμα της ψυχολογίας της γλώσσας. Το μεγαλύτερο μέρος των μελετών αναφερόταν στην γραμματικο-συντακτική ανάπτυξη της γλώσσας και ένα μικρό μόνο μέρος στη φωνολογική ανάπτυξη. Στην διάρκεια όμως της τελευταίας δεκαετίας, παρουσιάστηκαν αρκετές μελέτες που αναφέρονταν και στο σημασιολογικό μέρος της γλωσσικής ανάπτυξης. Κάθε προσπάθεια περιληπτικής περιγραφής παρουσίασης της γλωσσικής ανάπτυξης, θα πρέπει να καλύψει και τους τρεις τομείς που προαναφέρθηκαν, δηλαδή, τη φωνολογική, συντακτική και σημασιολογική ανάπτυξη (Πόρποδας, 1991).

Η φωνολογική ανάπτυξη αναφέρεται στη γνώση που αποκτά το παιδί ώστε να μπορεί να διακρίνει, να κατανοεί και να παράγει τους συνδυασμούς των ήχων της ομιλίας.

Η συντακτική ανάπτυξη αναφέρεται στην ανακάλυψη των κανόνων δομής των λέξεων σε προτάσεις.

Η σημασιολογική ανάπτυξη προσδιορίζει τη μάθηση του εννοιολογικού περιεχομένου των λέξεων και προτάσεων (Πόρποδας, 1991).

3.5. ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η πρώτη περίοδος της γλωσσικής εξέλιξης ενός παιδιού, περιλαμβάνει σχεδόν αποκλειστικά την ανάπτυξη του φωνολογικού συστήματος και εκτείνεται χρονικά συνήθως στους 12 πρώτους μήνες της ζωής του (Πόρποδας, 1991).

Κατά τους πρώτους μήνες της ζωής του, το μωρό παράγει περιορισμένο πλήθος ήχων. Το χασμουρητό, το γέλιο, το κλάμα, αποτελούν τις πρώτες προς-πάθειες της επικοινωνίας του παιδιού, ενώ παράλληλα ενδέχεται να έχουν συναισθηματική και κοινωνική λειτουργία για το βρέφος. Στους πέντε με έξη μήνες παρατηρείται διαφοροποίηση της αρχικής φωνολογικής παραγωγής, η οποία χαρακτηρίζεται από ένα γενικότερο λαρυγγικό παιχνίδι (Πήτα, 1998) και αναγνωρίζεται ως ο πρώτος σταθμός στη γλωσσική ανάπτυξη (Πόρποδας, 1991).

Τα πρώτα χαρακτηριστικά της μητρικής γλώσσας που εμφανίζονται στην παιδική ομιλία είναι ο τονισμός και ο ρυθμός. Γύρω στους 9-12 μήνες τα παιδιά διεξάγουν λεκτικές ανταλλαγές που είναι τελείως ακατανόητες από πλευράς νοήματος, αλλά με το σωστό τονισμό και ρυθμό. Για παράδειγμα τα παιδιά σ' αυτήν την ηλικία μπορούν να χρησιμοποιούν τον τονισμό που εκφράζει στη γλώσσα τους διαταγές και ερωτήσεις (Βότσος, 1992).

Γύρω στον πρώτο χρόνο, όταν η αντίληψη και παραγωγή ήχων αυξάνεται, για να μπορέσει το παιδί να κατανοήσει και να χρησιμοποιήσει τους φωνολογικούς κανόνες της μητρικής του γλώσσας, αρχίζουν να παράγονται οι πρώτες λέξεις (Πήτα, 1998). Μετά την

παραγωγή της πρώτης λέξης, το λεξιλόγιο του παιδιού αναπτύσσεται γρήγορα.

Στο τέλος του 3^{ου} έτους της ζωής του παιδιού, το φωνολογικό σύστημα, έχει αναπτυχθεί πάρα πολύ, ωστόσο δεν έχει ολοκληρωθεί. Τέλος ο Nash (1973) αναφερόμενος σε μια μελέτη της Menyrik, υποστηρίζει ότι τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας (3-5 χρονών) έχουν μια ικανότητα στο να μαθαίνουν ακολουθίες φωνολογικών στοιχείων χωρίς παράλληλα να γνωρίζουν το σημασιολογικό τους περιεχόμενο (Πόρποδας, 1991).

«Ψυχολογία της Γλώσσας»

Ηλικία	Παραγόμενοι φθόγγοι Προγλωσσική περίοδος		
Στάδιο I 0.9 - 1.0 έτη	έρρινοι στιγμικοί τριβόμενοι προσεγγιστικοί	χειλικοί	γλωσσιδικοί
Ηλικία	Παραγόμενοι φθόγγοι Γλωσσική περίοδος		
Στάδιο II 1.0 - 2.0 έτη	p m w b	n t d	
Στάδιο III 2.0 - 2.5 έτη	p m w b	n t d	(ng) (k g) h
Στάδιο IV 2.5 - 3.0 έτη και Στάδιο V 3.0 - 3.5 έτη	p m f w b	n t d s (l) j	ng k g h
Στάδιο VI 3.5 - 4.0 και 4.0 - 4.5 έτη	p m f w v	n t d tʃ dʒ s z ʃ l (r) j	ng k g h
Στάδιο VII 4.5 < έτη	p m f w v	n t d tʃ dʒ s z ʃ l r j	ng k g h

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Ανάπτυξη των φθόγγων από το παιδί στην Ελληνική γλώσσα

3.6. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η γλώσσα του παιδιού αρχίζει να παρουσιάζει μια συντακτική δομή, ουσιαστικά μετά το πρώτο έτος της ζωής του, οπότε αρχίζει το παιδί να χρησιμοποιεί λέξεις στην ομιλία του. Από την ηλικία αυτή (τέλος του 1^{ου} έτους), αρχίζει μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περίοδος ανάπτυξης του συντακτικού στοιχείου της γλώσσας (Πόρποδας, 1991).

Ακολουθεί το στάδιο της αρχής της συντακτικής δομής (18-20 μήνες) κατά οποίο παρατηρείται μια σταδιακή αύξηση στη συχνότητα παραγωγής διαφορετικών προτάσεων από το παιδί, που επιδιώκει να δηλώσει μια απλή αλλά ολοκληρωμένη σκέψη. Παρατάσσει λέξεις, κυρίως ουσιαστικά και ρήματα, χωρίς ιδιαίτερη σύνταξη με πλήρη απουσία συνδετικών λειτουργικών λέξεων, μια δομική μορφή που θυμίζει τηλεγραφικό λόγο (Πόρποδας, 1991).

Στην ηλικία των 2-3 χρόνων το παιδί αρχίζει να παράγει πιο σύνθετες προτάσεις, στις οποίες η θέση των λέξεων έχει λειτουργική σημασία(Πόρποδας, 1991).

Έχοντας συμπληρώσει το τρίτο έτος της ηλικίας του, το παιδί παράγει προ-τάσεις τριών λέξεων τουλάχιστον, η σύνταξη των οποίων διαμορφώνεται από τη θέση των λέξεων, τις διαφορετικές μορφές των λέξεων και τη ζητούμενη σημασία που επιθυμεί το παιδί να εκφράσει (Πόρποδας,1991).

Ο Braine (1963) υποστηρίζει ότι σε αυτήν την ηλικία το παιδί μαθαίνει τη σωστή συντακτική σειρά των λέξεων, τους κανόνες δηλαδή, που πρέπει να χρησιμοποιήσει για να αποδώσει κατανοητά το νοητικό περιεχόμενο των σκέψεών του(Πόρποδας, 1991).

3.7. ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η ανάπτυξη του σημασιολογικού τομέα της παιδικής γλώσσας, αναφέρεται στη μάθηση του εννοιολογικού περιεχομένου της γλώσσας (Πόρποδας, 1991).

Η σημασιολογική ανάπτυξη πιστεύεται ότι ολοκληρώνεται γύρω στα 8 χρόνια του παιδιού. Η πλήρης ανάπτυξη του σημασιολογικού συστήματος πιστεύεται ότι περιλαμβάνει την ανάπτυξη πολλών επιμέρους τομέων οι κυριότεροι απ' τους οποίους είναι ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου, όπου το παιδί για να μπορέσει να αποκτήσει άνεση στη γλωσσική επικοινωνία, πρέπει να μαθαίνει νέες λέξεις, εμπλουτίζοντας έτσι σταδιακά το λεξιλόγιό του. Η αύξηση του λεξιλογίου είναι μια μακρόχρονη υπόθεση, που προχωρά με το ρυθμό που φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (Πόρποδας, 1991).

Ηλικία σε χρόνια και μήνες	Αριθμός λέξεων	Αύξηση λεξιλογίου σε λέξεις
0,8	0	
0,10	1	1
1,0	3	2
1,3	19	16
1,6	22	3
1,9	118	96
2,0	272	154
2,6	446	174
3,0	896	450
3,6	1222	326
4,0	1540	318

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Λεξιλογική ανάπτυξη του παιδιού από την ηλικία των 8 μηνών μέχρι 4 ετών

Η απόκτηση της έννοιας των λέξεων, όπου οι πρώτες λέξεις της ομιλίας του παιδιού είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιούνται από το παιδί με διαφορετική σημασία απ' ότι από τους ενήλικες. Έτσι οι έννοιες είτε σχετίζονται με την συναισθηματική και βουλητική κατάσταση του

παιδιού, είτε με την ανάπτυξη της συμβολικής λειτουργίας (=αρχίζει να χρησιμοποιεί τις λέξεις σαν σύμβολα) (Πόρποδας,1991).

Επίσης, η απόκτηση της γνώσης για τις σχέσεις ανάμεσα στις έννοιες των λέξεων. Ο τομέας αυτός αναφέρεται στην ικανότητα του παιδιού να διαχωρίζει τη σχέση ανάμεσα στις έννοιες των λέξεων. Οι σχέσεις αυτές είναι η συνωνυμία, η αντίθεση και η αμοιβαιότητα των λέξεων (Πόρποδας,1991).

Τελευταίο τομέα αποτελεί, η απόκτηση της έννοιας της δομής των προτάσεων, ο οποίος αναφέρεται στο πως οι έννοιες των μεμονωμένων λέξεων δομούνται στην πρόταση με αποτέλεσμα να εκφράζουν ένα νόημα (Πόρποδας, 1991).

Σε αντίθεση με την ανάπτυξη των φωνολογικών και των γραμματικών γνώσεων, η κατάκτηση του σημασιολογικού τομέα της γλώσσας, υπήρξε λιγότερο μελετημένη (Κατή, 2000). Τα τελευταία 15-20 χρόνια όμως, το ενδιαφέρον για τη μελέτη της ανάπτυξης του λεξιλογίου του παιδιού, έχει μειωθεί, διότι πιστεύεται ότι, δεν δίνει απαντήσεις σε ουσιαστικά ερωτήματα της σημασιολογικής ανάπτυξης της γλώσσας (Πόρποδας, 1991).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΡΕΥΝΑ

4.1. ΔΕΙΓΜΑ

Στην έρευνα μας έγινε επιλογή δέκα παιδιών δημόσιου παιδικού σταθμού από την περιοχή των Μεγάρων Αττικής. Επιλέχθηκαν δέκα παιδιά ηλικίας 3.6-4.0 εκ των οποίων πέντε ήταν αγόρια και πέντε ήταν κορίτσια. Από τα παιδιά αυτά, ένα αγόρι και ένα κορίτσι ανήκε στην ηλικία των 3.7 ετών, ένα αγόρι και ένα κορίτσι στην ηλικία των 3.8, ένα αγόρι και ένα κορίτσι στην ηλικία των 3.9, ένα αγόρι και ένα κορίτσι στην ηλικία των 3.10 και τέλος ένα αγόρι και ένα κορίτσι 3.11.

4.2. ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Για την αποπεράτωση της έρευνας μας, ήταν απαραίτητη η χρησιμοποίηση κάποιων εργαλείων που αποσκοπούσαν αρχικά στην λήψη, έπειτα στην καταγραφή και τέλος στην ανάλυση του δείγματος.

Έτσι, αρχικά χρησιμοποιήσαμε ένα μαγνητόφωνο για να συλλέξουμε ακριβή δεδομένα της ομιλίας των παιδιών με παράλληλη γραπτή αντιγραφή του δείγματος ομιλίας, για να αποφύγουμε τυχόν δυσκολίες στην απομαγνητοφώνηση, λόγω του θορύβου του περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια για να μπορέσουμε να καταγράψουμε το δείγμα ομιλίας που λάβαμε, έτσι ώστε να μετρήσουμε και να ερευνήσουμε το MLU (μέσο μήκος εκφωνήματος) των παιδιών, χρησιμοποιήσαμε το CHILDES. Πρόκειται για μία βάση δεδομένων που περιέχει τα δεδομένα της παιδικής γλώσσας. Η δημιουργία του από τα πιο σημαντικά γεγονότα στην έρευνα της γλωσσικής ανάπτυξης. Το CHILDES (βάση δεδομένων για την γλωσσική ανάπτυξη- απομαγνητοφώνηση) δημιουργήθηκε το 1984 στο Πανεπιστήμιο Carnegie Mellon με τη καθοδήγηση Brain MacWhinney και της Catherine Snow (Berko Gleason and Thompson, 2002; MacWhinney, 2000). Το σύστημα περιλαμβάνει τρία σημαντικά μέρη:

- Κανόνες αντιγραφής για την αντιγραφή της ομιλούμενης γλώσσας μ' έναν τυποποιημένο τρόπο που καθιστά την ανάλυση στον υπολογιστή ικανή. Οι κανόνες ονομάζονται CHAT (=κωδικοί αντιγραφής για την ανάλυση των ατόμων).
- Ηλεκτρονικά προγράμματα που μπορούν να ανατρέξουν στα αρχεία του CHAT ώστε να πραγματοποιήσουν ενέργειες όπως στιγμιαία λίστα κάθε λέξης που χρησιμοποιήθηκε από το παιδί. Τα

προγράμματα καλούνται CLAN (=προγράμματα για την ηλεκτρονική ανάλυση της γλώσσας).

- Βάση δεδομένων. Συγκεκριμένα αρχεία σε 25 διαφορετικές γλώσσες, περιλαμβάνοντας δεδομένα γλωσσών που έχουν συμβάλει σε περίπου 1.000.000 σχεδιασμούς έρευνας ανά τον κόσμο.

Κάποια από τα πλεονεκτήματα του CHILDES είναι τα παρακάτω:

1. Τα δεδομένα μοιράζονται στους ερευνητές, που μπορούν να ελέγξουν την υπόθεση τους σε περισσότερους συμμετέχοντες.
2. Αυξάνει την ακρίβεια και την τυποποίηση στην κωδικοποίηση-καταγραφή.
3. Και τέλος αυτοματισμός πολλών κωδικοποιημένων πορειών.

Τα προγράμματα CLAN μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε κάποιους ή όλους τους ομιλητές απόδοσης και μπορούν αυτόματα να καταγράψουν το MLU, μία συνολική λίστα από λέξεις που χρησιμοποιούνται τόσο καλά όσο η συχνότητα τους και άλλα δεδομένα μεγάλης αξίας για τον ερευνητή της γλώσσας. Τέλος, χρησιμοποιήθηκε το ηλεκτρονικό στατιστικό πρόγραμμα για τις Κοινωνικές Επιστήμες SPSS for Windows v.15.0 προκειμένου να καταχωρηθούν τα δεδομένα από τα δέκα παιδιά και κατόπιν να αναλυθούν, προκειμένου να καταλήξουμε σε συμπεράσματα αναφορικά με το φύλο, την ηλικία, το δείκτη MLU και τη συχνότητα χρήσης των μερών του λόγου, αλλά και την επιρροή που ενδέχεται να ασκούν το φύλο και η ηλικία τόσο στον δείκτη MLU όσο και στη μέση χρήση των μερών του λόγου.

4.3. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η συλλογή των στοιχείων έγινε μέσα από ατομικές συνεδρίες. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών μαγνητοφωνούσαμε όλη την αξιολόγηση και σημειώναμε τις απαντήσεις των παιδιών.

Η συλλογή των στοιχείων έγινε μέσα από ατομικές συνεδρίες. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών μαγνητοφωνούσαμε όλη την αξιολόγηση και σημειώναμε τις απαντήσεις των παιδιών.

Στις συνεδρίες ζητήθηκε από τα παιδιά :

- Να περιγράψουν δύο σύνθετες εικόνες από τη δοκιμασία φωνητικής και φωνολογικής εξέλιξης του Πανελλήνιου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995).
- Ακόμα να αφηγηθούν το παραμύθι της Κοκκινοσκουφίτσας.
- Και τέλος να απαντήσουν στην ερώτηση «τι θα κάνεις το καλοκαίρι».,

4.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσα από τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS for Windows v.15.0.

4.5 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.5.1 ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

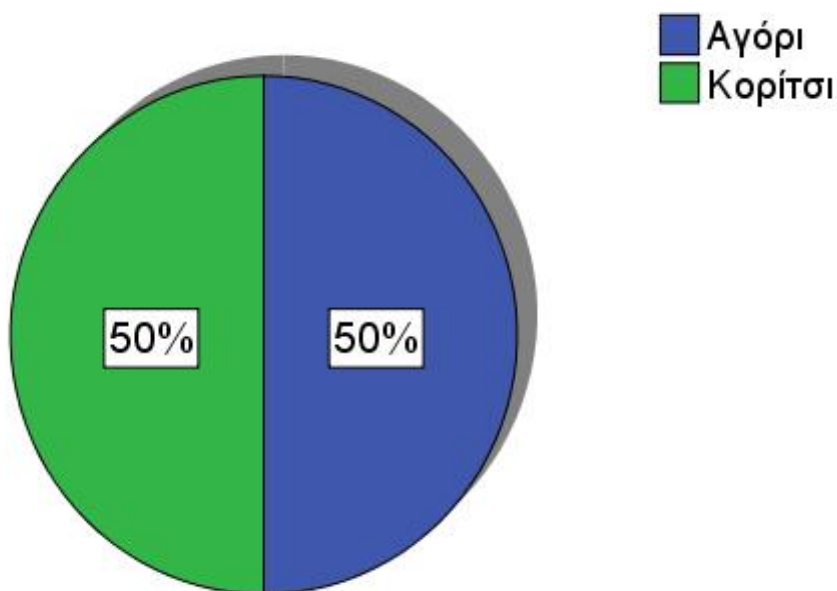
Ένα δείγμα της ανάλυσης της ομιλίας των παιδιών παρατίθεται στο Παράρτημα 1. Το δείγμα της παρούσας μελέτης ήταν N=10 παιδιά. Αναφορικά με το φύλο των παιδιών που συμπεριλήφθηκαν στην έρευνα, πέντε ήταν κορίτσια (N=5, 50%) και πέντε ήταν αγόρια (N=5, 50%). Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει το φύλο των παιδιών με βάση τις συχνότητες και τα ποσοστά τους.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Έγκυρα		
Αγόρια	5	50,0
Κορίτσια	5	50,0
Σύνολο	10	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Το ακόλουθο Γράφημα 1 απεικονίζει τα ίδια ποσοστά σε μορφή πίτας.

Φύλο Παιδιού

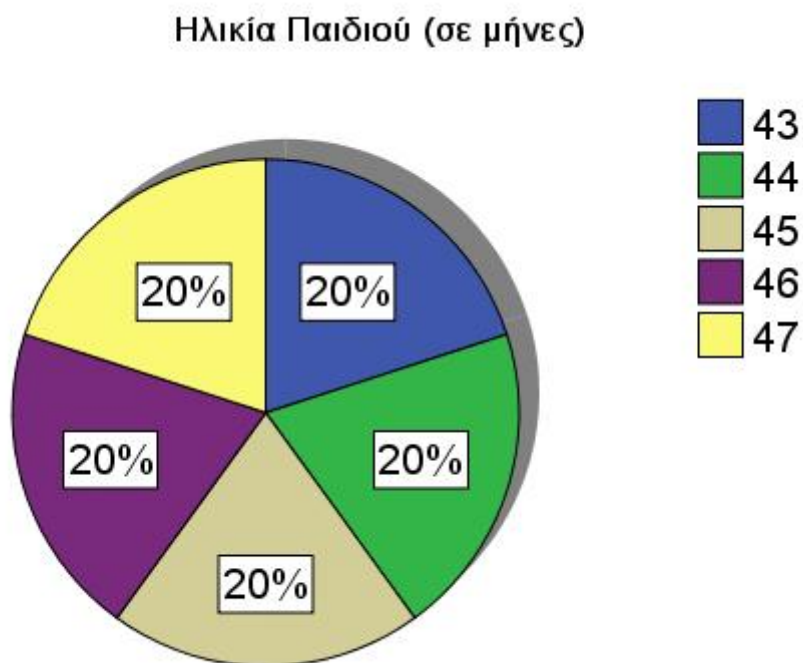
ΓΡΑΦΗΜΑ 1 ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονταν από τους 43 μήνες (3 ετών, 7 μηνών) έως τους 47 μήνες (3 ετών, 11 μηνών), με μέση ηλικία τους 45 μήνες (3 ετών, 9 μηνών) και σταθερή απόκλιση 1,491. Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τις ηλικίες των παιδιών σε μήνες και σε έτη, αναφορικά με τις συχνότητες και ποσοστά εμφάνισής τους.

	Ηλικία (Μήνες)	Ηλικία (Έτη)	Συχνότητ α	Ποσοστό
Έγκυρ α	43	3 ετών, 7 μηνών	2	20,0
	44	3 ετών, 8 μηνών	2	20,0
	45	3 ετών, 9 μηνών	2	20,0
	46	3 ετών, 10 μηνών	2	20,0
	47	3 ετών, 11 μηνών	2	20,0
Σύνολ ο			10	100,0

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Το Γράφημα 2 απεικονίζει τις ηλικίες των παιδιών σε μήνες, με βάση τα ποσοστά τους στο δείγμα.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2: Η ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΜΗΝΕΣ).

Όσον αφορά τον δείκτη MLU, ο Πίνακας 4 παρουσιάζει την περιγραφική στατιστική όπως προέκυψε μέσα από την ανάλυση των δεδομένων. Όπως παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα, ο δείκτης MLU κυμαινόταν από 1.256 έως 5.405, με μέση τιμή 2.711,7 και σταθερή απόκλιση 1.094,515.

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	Μέση Τιμή	Σταθερή Απόκλιση
MLU	10	1256	5405	2711,7 0	1094,515

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΙΚΤΗ MLU.

Αναφορικά με τα μέρη του λόγου που χρησιμοποιήθηκαν από τα παιδιά, ο Πίνακας 5 παρουσιάζει τις ελάχιστες τιμές, τις μέγιστες τιμές, τα σύνολα, τους μέσους όρους και τις σταθερές αποκλίσεις τους. Τα μέρη του λόγου έχουν τοποθετηθεί σε σειρά προτεραιότητας, ανάλογα με το σύνολο εμφάνισής τους για όλα τα παιδιά.

	N	Ελάχιστη Τιμή	Μέγιστη Τιμή	Σύνολο	Μέση Τιμή	Σταθερή Απόκλιση
Ουσιαστικά	10	26	76	419	41,90	18,224
Ρήματα	10	4	46	274	27,40	11,965
Άρθρα	10	2	37	173	17,30	13,030
Αντωνυμίες	10	4	25	132	13,20	6,215
Σύνδεσμοι	10	2	30	123	12,30	9,081
Επιρρήματα	10	2	18	97	9,70	5,417
Προθέσεις	10	0	14	78	7,80	5,181
Αριθμητικά	10	0	18	44	4,40	5,700
Επίθετα	10	0	7	29	2,90	2,378
Μετοχή	10	0	1	1	,10	,316
Έγκυρα N	10					

ΠΙΝΑΚΑΣ 9: ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ

ΛΟΓΟΥ.

Η χρήση των μερών του λόγου διαμορφώθηκε ως εξής. Τα ουσιαστικά χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μέρος του λόγου, από 26 έως 76 φορές, με σύνολο τα 419 ουσιαστικά για όλα τα παιδιά και μέση χρήση 41,9 ουσιαστικών ανά παιδί. Τα ρήματα ήταν το δεύτερο σε συχνότητα χρήσης μέρος του λόγου, και χρησιμοποιήθηκε από 4 έως 46 φορές, με σύνολο 274 και μέση τιμή 27,4 ρήματα ανά παιδί. Τα άρθρα βρέθηκαν στην τρίτη θέση, και χρησιμοποιήθηκαν από 2 έως 37 φορές, με σύνολο εμφάνισης 173 άρθρα για όλα τα παιδιά και μέσο αριθμό ανά παιδί τα 17,3 άρθρα.

Από εκεί και μέρα, οι αντωνυμίες χρησιμοποιήθηκαν από 4 έως 25 φορές, με σύνολο τις 132 αντωνυμίες και μέσο αριθμό τις 13,2 αντωνυμίες. Κατόπιν, οι σύνδεσμοι χρησιμοποιήθηκαν από 2 έως 30 φορές, με μέση τιμή τις 12,3 αντωνυμίες ανά παιδί, σε σύνολο 123 αντωνυμιών και για τα δέκα παιδιά της έρευνας. Τα επιρρήματα εμφανίστηκαν από 2 έως 18 φορές, με σύνολο 97 και μέση χρήση 9,7 αντωνυμιών ανά παιδί.

Οι προθέσεις χρησιμοποιήθηκαν από μηδέν (0) έως 14 φορές, σε σύνολο 78 προθέσεων για όλα τα παιδιά, και με μέση χρήση 7,8 προθέσεις ανά παιδί. Τα αριθμητικά χρησιμοποιήθηκαν από μηδέν (0) έως 18 φορές, με σύνολο 44 και μέση τιμή 4,4. Όσον αφορά στα επίθετα, η χρήση τους κυμάνθηκε από μηδέν (0) έως επτά, με σύνολο τα 29 επίθετα και μέση τιμή τα 2,9 επίθετα ανά παιδί. Τέλος, μόνο μία μετοχή χρησιμοποιήθηκε.

4.5.2 ΕΠΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Στο κυρίως μέρος της στατιστικής ανάλυσης, διερευνήθηκε κατά πόσο η ηλικία των παιδιών παρουσιάζει κάποια διαφοροποίηση στον δείκτη του MLU. Προς ικανοποίηση αυτού του σκοπού, επιστρατεύθηκε η χρήση του στατιστικού τεστ ανάλυσης διακύμανσης One-Way Analysis of Variance (ANOVA). Επιπρόσθετα, διερευνήθηκε κατά πόσο η ηλικία των παιδιών διαδραματίζει κάποιο ρόλο αναφορικά με τη χρήση των μερών του λόγου (ουσιαστικά, ρήματα, άρθρα, αντωνυμίες, σύνδεσμοι, επιρρήματα, προθέσεις, αριθμητικά, επίθετα, μετοχές). Ο ίδιος στατιστικός έλεγχος, ANOVA, χρησιμοποιήθηκε και για αυτά τα τεστ. Η αιτιολόγηση για τη χρήση αυτού του τεστ έγκειται στο γεγονός ότι, αφενός ο δείκτης MLU και τα μέρη του λόγου είναι αριθμητικής μορφής, αφετέρου ότι οι ηλικίες των παιδιών ήταν ακριβώς πέντε και, εφόσον εμφανίζονταν στατιστικά σημαντικές διαφορές, θα μπορούσε να ελεγχθεί σε ποιες ακριβώς ηλικίες οφειλόταν η πιθανή διαφοροποίηση.

Τα τεστ ANOVA απέτυχαν να αποκαλύψουν κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά στο δείκτη MLU με βάση την ηλικία ($F=1.040$, $df=4$, $p=0,470$). Επιπρόσθετα, η χρήση εννέα εκ των δέκα μερών του λόγου δε διαφοροποιήθηκε με βάση την ηλικία των παιδιών. Η μόνη στατιστικά σημαντική διαφορά που ανιχνεύθηκε ως προς την ηλικία των παιδιών ήταν η χρήση των συνδέσμων ($F=5.647$, $df=4$, $p=0,043$).

Μία επιμέρους ανάλυση διερεύνησε κατά πόσο το φύλο των παιδιών επιφέρει κάποια διαφοροποίηση τόσο στο δείκτη MLU, όσο και στη χρήση των μερών του λόγου. Προς αυτό το σκοπό, χρησιμοποιήθηκε μια σειρά από στατιστικά τεστ Independent Samples T-test. Η αιτιολόγηση για τη χρήση αυτού του παραμετρικού ελέγχου έγκειται στο γεγονός ότι ο δείκτης MLU και τα μέρη του λόγου είναι αριθμητικής μορφής και ότι το φύλο των παιδιών είναι μια διχοτομική μεταβλητή.

Τα αποτελέσματα των ελέγχων T-test επίσης δεν αποκάλυψαν κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά στο μέσο δείκτη MLU με βάση το φύλο ($t=-0,620$, $df=8$, $p=0,552$). Περαιτέρω έλεγχοι μεταξύ του φύλου και της μέσης συχνότητας χρήσης των μερών του λόγου δεν εντόπισαν στατιστικά σημαντικές διαφορές.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι ούτε το φύλο ούτε και η ηλικία παρουσίασαν στατιστικά σημαντική συσχέτιση με το μέσο δείκτη MLU. Οι έλεγχοι συνάφειας που χρησιμοποιήθηκαν ήταν, για την περίπτωση της κατηγορικής μεταβλητής του φύλου, το μη-παραμετρικό τεστ Spearman's Rho, και για την περίπτωση της αριθμητικής μεταβλητής της ηλικίας, το παραμετρικό τεστ Pearson's r.

Για όλα τα αποτελέσματα, το Παράρτημα παρουσιάζει την αναλυτική επαγωγική ανάλυση, όπως πραγματοποιήθηκε μέσα από τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS 15.0.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όσον αφορά στην περιγραφική ανάλυση των δεδομένων, καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα.

Σε δείγμα N=10 παιδιών, πέντε κοριτσιών (N=5, 50%) και πέντε αγοριών (N=5, 50%), ηλικίας από 3 ετών και 7 μηνών έως 3 ετών και 11 μηνών, ο μέσος δείκτης MLU ήταν 2.711,7, ενώ κυμάνθηκε από 1.256 έως 5.405.

Τα ουσιαστικά χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μέρος του λόγου με σύνολο 419, ενώ τα ρήματα ήταν δεύτερα σε χρήση με σύνολο 274 και τρίτα ήταν τα άρθρα με σύνολο χρήσης 173 για όλα τα παιδιά. Κατόπιν, ακολουθούσαν, σε σειρά προτεραιότητας, οι αντωνυμίες (132 φορές), οι σύνδεσμοι (123 φορές), τα επιρρήματα (97 φορές), οι προθέσεις (78 φορές), τα αριθμητικά (44 φορές), τα επίθετα (29 φορές) και μία μόνο μετοχή.

Τα συμπεράσματα που μπορούμε να εξάγουμε από την ανωτέρω επαγωγική ανάλυση είναι τα εξής.

Τα τεστ ANOVA δεν αποκάλυψαν κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά στο δείκτη MLU με βάση την ηλικία. Το ίδιο συνέβη όταν διερευνήθηκε η πιθανή ύπαρξη διαφορών αναφορικά με τη χρήση εννέα εκ των δέκα μερών του λόγου. Η ηλικία των παιδιών διαδραμάτισε εντούτοις κάποιο διαφοροποιητικό ρόλο αλλά μόνο για τη χρήση των συνδέσμων.

Τέλος, το φύλο των παιδιών δεν επέφερε διαφοροποιήσεις ούτε στο δείκτη MLU, ούτε και στη χρήση των μερών του λόγου (T-test).

Αξίζει να αναφερθεί ότι ούτε το φύλο ούτε και η ηλικία παρουσίασαν στατιστικά σημαντική συσχέτιση με το μέσο δείκτη MLU.

Είναι αναγκαίο όμως να αναφερθεί πως από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε, στην ποιοτική ανάλυση, όπως φαίνεται και στο

παράρτημα ,οπού παρουσιάζονται οι διάλογοι των παιδιών, πως ανάλογα με την ηλικία η χρήση των μερών του λόγου μεταβάλλεται. Έτσι το παιδί των 43 μηνών χρησιμοποιεί συχνότερα τους συνδέσμους ,τις προθέσεις και τα επιρρήματα σχέση με το παιδί των 47 μηνών που η χρήση των μερών αυτών του λόγου είναι πιο σπάνια. Η χρήση των κλιτών μερών του λόγου είναι περίπου ανάλογη σε όλες τις ηλικίες τις ερευνάς μας, αλλά η διαφορά είναι πιο εμφανής στα άκλιτα μέρη του λόγου, όπου με την αύξηση της ηλικίας έχουμε και συχνότερη χρήση των άκλιτων μερών του λόγου.

Μία ιδιαίτερα πιθανή αδυναμία της έρευνας είναι το γεγονός ότι οι ηλικίες των παιδιών που εντάχθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας ήταν πολύ κοντινές. Κατά συνέπεια, η μικρή διαφορά ηλικίας μεταξύ των παιδιών ενδέχεται να κατέστησε οποιαδήποτε ανίχνευση διαφορών σχετικά με την ηλικία και το δείκτη MLU αρκετά δύσκολη. Σε μελλοντικές έρευνες προτείνεται ότι πρέπει να περιλαμβάνονται παιδιά με μεγαλύτερη μεταξύ τους διαφορά ηλικίας, προκειμένου εκείνα να μπορούν να ενταχθούν σε διαφορετικά ηλικιακά όρια, πράγμα που δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί εδώ, και κατόπιν να ελεγχθούν οι τυχόν διαφορές μεταξύ τους ως προς το δείκτη MLU.

Επιπρόσθετα, σε μελλοντικές έρευνες προτείνεται ότι το δείγμα είναι προτιμότερο να αυξηθεί, καθώς το σχετικά μικρό δείγμα της παρούσας έρευνας ενδέχεται επίσης να παρεμπόδισε την αποκάλυψη στατιστικά σημαντικών αποτελεσμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ø Δράκος, Γ.(1991).Διαταραχές του λόγου και της ομιλίας στη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού.Αθήνα
- Ø Ζάχος, Γ.Η .(1991). Γλώσσα και γλωσσικό υλικό.Αθήνα
- Ø Βότσος, Ι.(1991) Η γλωσσική εξέλιξη στο παιδί.Αθήνα
- Ø Φιλιππάκη-Warburton E.(1992) Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία . Αθήνα
- Ø Πήτα ,Ρ.(1998) Ψυχολογία της γλώσσας .Αθήνα
- Ø Κατή, Δ. (2000)Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί.Αθήνα
- Ø Μπαμπινιώτης ,Γ.(1976) Εισαγωγή στη σημασιολογία.Αθήνα
- Ø Πόρποδας,Κ.(1991)Γνωστική ψυχολογία ,τόμος 2⁰⁵.Αθήνα
- Ø Εγκυκλοπαίδεια "Σύγχρονη ψυχολογία". Τόμος 3⁰⁵ . εκδόσεις Αλέξανδρος σελ.172
- Ø Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. Εξελικτική ψυχολογία. Τόμος 2⁰⁵. (1985). Αθήνα
- Ø Ράλλη ,Α.(2003) Μορφολογία. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα
- Ø Νέσπορ, Μ. (2001)Φωνολογία . Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΠΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

T-Test

Group Statistics

	Φύλο Παιδιού	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Mean Length of Utterances (MLU)	Αγόρι	5	2489,20	788,714	352,724
	Κορίτσι	5	2934,20	1396,274	624,433
Άρθρα	Αγόρι	5	19,20	16,084	7,193
	Κορίτσι	5	15,40	10,691	4,781
Ουσιαστικά	Αγόρι	5	46,20	22,410	10,022
	Κορίτσι	5	37,60	14,100	6,306
Επίθετα	Αγόρι	5	2,80	2,775	1,241
	Κορίτσι	5	3,00	2,236	1,000
Αριθμητικά	Αγόρι	5	6,00	7,071	3,162
	Κορίτσι	5	2,80	4,087	1,828
Αντωνυμίες	Αγόρι	5	15,00	8,276	3,701
	Κορίτσι	5	11,40	3,209	1,435
Ρήματα	Αγόρι	5	25,00	14,950	6,686
	Κορίτσι	5	29,80	9,176	4,104
Επιρρήματα	Αγόρι	5	10,00	7,176	3,209
	Κορίτσι	5	9,40	3,782	1,691
Προθέσεις	Αγόρι	5	6,80	6,261	2,800
	Κορίτσι	5	8,80	4,324	1,934
Σύνδεσμοι	Αγόρι	5	12,60	9,099	4,069
	Κορίτσι	5	12,00	10,124	4,528
Μετοχή	Αγόρι	5	,20	,447	,200
	Κορίτσι	5	,00	,000	,000

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Mean Length of Utterances (MLU)	Equal variances assumed	,922	,365	-,620	8	,552	-445,000	717,168	-2098,793	1208,793
	Equal variances not assumed			-,620	6,317	,557	-445,000	717,168	-2178,735	1288,735
Άρθρα	Equal variances assumed	1,602	,241	,440	8	,672	3,800	8,637	-16,117	23,717
	Equal variances not assumed			,440	6,957	,673	3,800	8,637	-16,649	24,249
Ουσιαστικά	Equal variances assumed	3,344	,105	,726	8	,488	8,600	11,841	-18,704	35,904
	Equal variances not assumed			,726	6,738	,492	8,600	11,841	-19,621	36,821
Επίθετα	Equal variances assumed	,427	,532	-,125	8	,903	-,200	1,594	-3,875	3,475
	Equal variances not assumed			-,125	7,654	,903	-,200	1,594	-3,904	3,504
Αριθμητικά	Equal variances assumed	,436	,528	,876	8	,406	3,200	3,652	-5,222	11,622
	Equal variances not assumed			,876	6,404	,413	3,200	3,652	-5,602	12,002
Αντωνυμίες	Equal variances assumed	3,690	,091	,907	8	,391	3,600	3,970	-5,555	12,755
	Equal variances not assumed			,907	5,176	,405	3,600	3,970	-6,501	13,701
Ρήματα	Equal variances assumed	1,132	,318	-,612	8	,558	-4,800	7,845	-22,890	13,290
	Equal variances not assumed			-,612	6,639	,561	-4,800	7,845	-23,556	13,956
Επιρρήματα	Equal variances assumed	4,804	,060	,165	8	,873	,600	3,628	-7,765	8,965
	Equal variances not assumed			,165	6,062	,874	,600	3,628	-8,255	9,455
Προθέσεις	Equal variances assumed	1,127	,319	-,588	8	,573	-2,000	3,403	-9,847	5,847
	Equal variances not assumed			-,588	7,109	,575	-2,000	3,403	-10,022	6,022
Σύνδεσμοι	Equal variances assumed	,001	,981	,099	8	,924	,600	6,088	-13,438	14,638
	Equal variances not assumed			,099	7,911	,924	,600	6,088	-13,466	14,666
Μετοχή	Equal variances assumed	7,111	,029	1,000	8	,347	,200	,200	-,261	,661
	Equal variances not assumed			1,000	4,000	,374	,200	,200	-,355	,755

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Mean Length of Utterances (MLU)	Between Groups	4895198	4	1223799,400	1,040	,470
	Within Groups	5886467	5	1177293,300		
	Total	10781664	9			
Άρθρα	Between Groups	1018,600	4	254,650	2,499	,171
	Within Groups	509,500	5	101,900		
	Total	1528,100	9			
Ουσιαστικά	Between Groups	2338,400	4	584,600	4,493	,065
	Within Groups	650,500	5	130,100		
	Total	2988,900	9			
Επίθετα	Between Groups	21,400	4	5,350	,907	,524
	Within Groups	29,500	5	5,900		
	Total	50,900	9			
Αριθμητικά	Between Groups	221,400	4	55,350	3,898	,084
	Within Groups	71,000	5	14,200		
	Total	292,400	9			
Αντωνυμίες	Between Groups	255,600	4	63,900	3,473	,102
	Within Groups	92,000	5	18,400		
	Total	347,600	9			
Ρήματα	Between Groups	1026,400	4	256,600	4,897	,056
	Within Groups	262,000	5	52,400		
	Total	1288,400	9			
Επιρρήματα	Between Groups	175,600	4	43,900	2,480	,173
	Within Groups	88,500	5	17,700		
	Total	264,100	9			
Προθέσεις	Between Groups	124,600	4	31,150	1,331	,374
	Within Groups	117,000	5	23,400		
	Total	241,600	9			
Σύνδεσμοι	Between Groups	607,600	4	151,900	5,647	,043
	Within Groups	134,500	5	26,900		
	Total	742,100	9			
Μετοχή	Between Groups	,400	4	,100	1,000	,486
	Within Groups	,500	5	,100		
	Total	,900	9			

Correlations

Correlations

		Ηλικία Παιδιού (σε μήνες)	Mean Length of Utterances (MLU)
Ηλικία Παιδιού (σε μήνες)	Pearson Correlation	1	,144
	Sig. (2-tailed)		,691
	N	10	10
Mean Length of Utterances (MLU)	Pearson Correlation	,144	1
	Sig. (2-tailed)	,691	
	N	10	10

Nonparametric Correlations

Correlations

			Φύλο Παιδιού	Mean Length of Utterances (MLU)
Spearman's rho	Φύλο Παιδιού	Correlation Coefficient	1,000	-,035
		Sig. (2-tailed)	.	,924
		N	10	10
	Mean Length of Utterances (MLU)	Correlation Coefficient	-,035	1,000
		Sig. (2-tailed)	,924	.
		N	10	10

